

Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi Eserinde Özolgular

Gülçin MENTEŞ¹

Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi Eserinde Özolgular²

Realias in Cengiz Aytmatov's Work The White Ship

Özet

Abstract

Bu çalışma, Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi adlı eserindeki özolgular (realia) kültür dilbilimsel bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Özolgular, bir toplumun kültürel ve tarihsel kodlarını, yaşam tarzına özgü nesnelere ve olgulara temsil eden dil birimleridir. Bu çalışma, Kırgız halkına özgü mitolojik unsurlar, halk inanışları, günlük yaşamdan eşyalar, tarihi sözcükler ve Sovyet dönemi etkilerini ele alarak Beyaz Gemi eserindeki özolguların sınıflandırmasını yapmaktadır. Araştırma bulguları, Aytmatov'un eserinde Kırgız mitolojisinin derin izlerinin bulunduğunu, Sovyet döneminin sosyal ve ekonomik etkilerinin yansıtıldığını ve halk kültürünün korunarak aktarıldığını ortaya koymaktadır. Eserde yer alan özolgular, bireyin kimlik arayışı ve aidiyet meselelerini yansıtırken, Sovyet dönemi toplumsal yapının politik atmosferini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Aytmatov'un Beyaz Gemi eseri hem yerel kültürün hem de Sovyet dönemi dönüşümlerinin harmanlandığı bir edebi eser olarak değerlendirilmektedir.

This study aims to examine the realias in Cengiz Aytmatov's work The White Ship from a cultural linguistic perspective. Realias are linguistic units that represent the cultural and historical codes of a society, objects and phenomena specific to its lifestyle. This study provides the classification of realias in the White Ship work by addressing the mythological elements specific to the Kyrgyz people, folk beliefs, items from daily life, history and Soviet periods. The research reveals that there are deep traces of Kyrgyz mythology in Aytmatov's work, that the social and economic effects of the Soviet period are reflected, and that folk culture is preserved and conveyed. While the realias in the work reflect the individual's search for identity and issues of belonging, they reveal the political atmosphere of the social structure of the Soviet period. In this context, Aytmatov's The White Ship is considered a literary work that blends both local culture and Soviet period transformations.

Anahtar Sözcükler: Özolgu, Cengiz Aytmatov, Beyaz Gemi, Kırgız mitolojisi, Sovyet dönemi, Kültürdilbilim

Key Words: Realia, Cengiz Aytmatov, The White Ship, Kyrgyz mythology, soviet period, cultural linguistics

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Türk dilinin kültürdilbilim teorileri açısından incelenmesinde, hâlâ pek çok sabit kavramın, anahtar terimin ve mitolojik dil biriminin derlenmemiş olması, kültürel sabitlerin yeterince ortaya konulmadığını göstermektedir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Bölümü, Afyonkarahisar/TÜRKİYE, gulcinmentes21@gmail.com, ORCID No: 0009-0007-0474-3484

² Bu makale Prof. Dr. Cüneyt Akın danışmanlığında hazırlanan "Beyaz Gemi Romanının bağlam sözlüğünün oluşturulması (Beyaz Gemi Romanının Bağlam Sözlüğü)" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir

Ayrıca, metaforlar, semboller, klişeler ve deyimler gibi dil birimleri ile ilgili kapsamlı sözlüklerin hazırlanması da eksiklikler arasında yer almaktadır (Boz, 2016:24). Kültürdilbilim açısından özolguların araştırılması, özellikle milletlere özgü nesnelere, kavramları ve somut olguları ele alarak dilin ve kültürün etkileşimini anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, özolgu çalışmaları kültürler arası karşılaştırmalar ve çeviribilim açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Özolgular, bir dilin, kültürün ve ulusun çevrilemeyen unsurları olarak değerlendirilmektedir ve bu unsurların çeviri yardımı ile aktarılması çeviri bilimin en önemli zorluklarından biridir. Farklı kültürlerin kendine özgü durumlarını ifade eden ve başka dillerde tam bir karşılığı bulunmayan bu kavramlar, genellikle tek bir sözcükle aktarımı mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, çevirmenler bazen uzun açıklamalar yapmak ya da alıntılar kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Özolgular yalnızca günlük yaşama özgü ifadelerle sınırlı değildir; siyaset, endüstri ve kültür gibi alanlarda da yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramların kaynak dildeki özgünlüklerinin, hedef dilde bozulmadan korunması çeviri sürecinin temel amaçlarından biridir. Bu bağlamda, özolguların aktarımı, sembolik bir sistemden diğerine devinim süreci olarak ele alınmaktadır (Hantaş, 2022:35-38).

"Özolgu" terimi, Latince "realis" yani "somut" kelimesinden türetilmiş bir sıfattır. Bu terim, "hayat ve yaşam" kavramlarıyla yakından ilişkili olup "nesne" ve "ait olma" anlamına gelmektedir (Mosiyenko, 2014:89). Özolgu, bir millete özgü olan ve başka milletlerde rastlanmayan, tarihsel, kültürel ya da yaşam biçimine ait olguları tanımlayan bir terimdir. 1970'li yıllarda özolgu sözlükleri hazırlanmaya başlanmış ve çeviribilimi alanında bu kavram önem kazanmaya başlamıştır (Akın, 2021:118-119).

Özolgu terimini Türkçeye kazandıran Olena Kozan, başlangıçta "özsözcük" ve "budun-sözcük" terimlerini kullanmış, ancak daha sonra "özolgu" terimini daha uygun bulmuştur (Kozan, 2014). Özolgular, dünya literatüründe özellikle Rusça kaynaklarda geniş yer bulmakta olup, İngilizce ve Almanca literatürlerde de bu konuya dair çalışmalar mevcuttur. Türkçe literatürde ise son yıllarda bu alandaki çalışmalar artış göstermektedir. Bu çalışmalar genellikle dilbilim, edebiyat ve kültürel analiz alanlarında yoğunlaşmaktadır. Özellikle, özolguların dilde nasıl işlediği, anlam yapılarındaki rolü ve kültürel bağlamda nasıl şekillendiği üzerine yapılan analizler dikkat çekmektedir.

Ayrıca, çeviribilim bağlamında özolguların çevirisi üzerine yapılan araştırmalar, kültürel farklılıklar ve dilsel engeller nedeniyle çeviri sürecinde yaşanan zorlukları ele almaktadır. Türkçe literatürdeki bu çalışmalar, özolguların doğru bir şekilde çevrilebilmesi için kültürel bağlamın ve anlamın nasıl korunması gerektiği konusunda çözüm önerileri sunmakta ve çeviri sorunlarının aşılmasına yönelik boşlukları doldurmayı amaçlamaktadır.

Dünya çapında yapılan özolgu araştırmalarında, ilk olarak 1950'li yıllarda dile getirilen benzersiz olgu kavramı, 1970'li yıllarda özgün olgu sözlüklerinin oluşturulmasıyla yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Çeviribilim alanında özellikle ilgi çeken bu kavrama dair en önemli çalışma, S. Vlahov ve S. Florin'in Neperevodimoye v Perevode (Çeviride Çevrilemeyen, 1980) adlı eseridir (Boz, 2015:292).

Rus araştırmacılar, "özlgu" kavramı üzerine çeşitli sınıflandırmalar geliştirmiştir. Bu sınıflandırmaların incelenmesi sonucunda, Vereşçagin ve Kostomarov tarafından yapılan sınıflandırmanın dikkat çekici bir yönü, Sovyetizm'in de dahil edilmesi ve görünüşte tarafsız olan olguların (örneğin edebi, sanatsal, estetik ve duygusal) ele alınmasıdır. Bu kavramı diğer sınıflandırmalardan ayıran temel özellik, diğer dillerde benzerlikler taşıyan ve Rus halkının bilincinde çeşitli çağrışımlar oluşturan edebi, sanatsal, estetik ve duygusal ifadelere başlıklar altında yer verilmesidir. Bu açıdan, "özlgu" konusunda çok sayıda çalışma yürüten Rus araştırmacıların ortaya koyduğu sınıflandırmalar, alandaki çeşitliliği gözler önüne sermektedir. Vereşçagin ve Kostomarov'un sınıflandırması, Sovyet dönemine özgü unsurların incelenmesine olanak tanıyarak daha geniş bir perspektif sunmaktadır (Mosiyenko, 2014:90-97).

2. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, özlguların kültürel ve dilbilimsel değerlerini ortaya koyarak Türk diline ve kültürüne katkı sağlamaktır. Özellikle, bu tür çalışmaların artmasının, kültürel mirasın korunması ve dilbilimsel araştırmalara katkı sağlaması açısından önemi vurgulanacaktır. Çalışmada, Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* eserinde yer alan özlguların (*realia*) tespit edilmesi ve bu özlguların kültürel ve dilbilimsel açıdan incelenmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda, bu kavramların edebiyattaki yeri ve önemi, kültürel bağlamları üzerinden tartışılacaktır.

3. Kuramsal Çerçeve ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada, Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* adlı eserindeki özlguların kültüredilbilimsel bir bağlamda incelenmesi amaçlanmaktadır. Özlgular, bir toplumun kültürel kodlarını ve yaşam tarzına özgü somut unsurları ifade eden dil birimleridir. Aytmatov'un eserinde tespit edilen bu unsurlar, özellikle Sovyet dönemi etkilerini ve Kırgız mitolojik öğelerini yansıtmaktadır. Sovyetizimler de dâhil olmak üzere, Vereşçagin ve Kostomarov'un özlgu sınıflandırmalarından yararlanılarak aşağıdaki başlıklar altında inceleme yapılacaktır (Boz, 2015:291-299).

1. Milli Özlgular
2. Mitolojik Özlgular
3. Halk İnanışlarına Ait Özlgular

4. Eşyalara İlişkin Özolgusal İfadeler

5. Tarihî Sözcükler

6. Sovyetizmler

7. Halk Oyunları

Bu sınıflandırmaların her biri, Aytmatov'un *Beyaz Gemi* adlı eserinde geçen kültürel ve tarihi unsurların daha iyi anlaşılması amacıyla ele alınmaktadır.

4. Yöntem

Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* adlı eseri ilk önce Rus dilinde kaleme alınmış, daha sonra Kırgızca'ya çevrilmiştir. Bu çalışmada, eserde yer alan özolgusal ifadeler, eserin Kırgızca çevirisi temel alınarak incelenmiştir. Analiz sürecinde Kırgız sözlükleri esas alınmış, ihtiyaç duyulan durumlarda Türkçe sözlüklerden de yararlanılmıştır. Romanın Türkçe çevirisi ise analiz sürecinde yardımcı bir kaynak olarak değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, eserin özgün metni dikkatlice incelenmiş ve özolgusal ifadeler, Vereşçagin ve Kostomarov'un özolgu sınıflandırmaları doğrultusunda sıralanmıştır. Bu ifadeler, dilbilimsel özellikleri çerçevesinde ele alınmış; sözcük türleri, metin içindeki anlamları ve bağlamı detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca, okuyucunun ifadeleri daha iyi anlayabilmesi amacıyla özolgusal ifadelerin geçtiği cümlelerin Latince edilmiş hali ile ilgili sayfa numaralarına da çalışmada yer verilmiştir.

5. Bulgular

Çalışmanın bulguları, *Beyaz Gemi* adlı eserde geçen özolguların büyük bir kısmının Kırgız halkının mitolojik inanışları, halk inançları ve Sovyet dönemine ait kültürel unsurlardan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Eserde yer alan "Müyüzdüü Bugu-Ene" ve "Süleyman-Too" gibi mitolojik unsurlar, Kırgız halkının derin kültürel köklerine dayanan inanışları yansıtırken; "Kolhoz" ve "Sovhoz" gibi Sovyet dönemine ait tarımsal kavramlar, toplumsal yapının o dönemdeki etkilerini göstermektedir. Aytmatov'un eserinde, Sovyetizmler başlığı altında yer alan bu kavramlar, eserin yazıldığı dönemin siyasi ve kültürel atmosferine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Ayrıca, geleneksel Kırgız kültürüne özgü terimler ve halk oyunları ile ilgili sözcükler, Aytmatov'un eserlerinde halk kültürünün nasıl bir dil aracılığıyla korunup aktarıldığını gözler önüne sermektedir.

Eserin özolgusal unsurları incelendiğinde, Aytmatov'un Kırgız halkına ve kültürel mirasa eserlerinde ne denli yoğun bir şekilde yer verdiği görülmektedir. Mitolojik unsurlar ise bireyin kimlik arayışını temsil etmektedir.

6. Kültüre Has Özolgular

Asırlardır var olan veya kültüre yerleşmiş sözcükler, her toplumun kendine özgü yaşam tarzını ve bireylerini tanımak için büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağ-lamda, etnik unsurlar halkın günlük yaşamını ve sosyal yapısını yansıtan temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Etnik unsurlar, dil, giyim, yemek kültürü, müzik, gelenekler ve ritüeller gibi birçok alt gruba ayrılabilir. Kültüre has özolgular, bu unsurların derinliğini artırarak bir toplumu tanımamıza ve onun kimliğini oluşturan zengin bir mozaik haline gelmesine katkıda bulunmaktadır. Bu etkileşim, kültürel kimliğin dinamik bir şekilde gelişmesini sağlar ve bireyler arasındaki bağları güçlendirmektedir (Hantaş, 2022:40-41).

6.1. Milli Özolgular

Milli özolgular, genellikle bir ulusun kültürel, tarihsel ve toplumsal kimliğini yansıtan unsurları içermektedir. Bu unsurlar arasında dil, gelenekler, folklor, tarih, coğrafya ve sanat yer alır. Milli özolgular, bir toplumun ortak değerlerini, inanışlarını ve birliktelik duygusunu ifade etmektedir (Akın, 2020:211).

КЫМЫЗ (Kıymız): At sütü, Kırgız sofralarının vazgeçilmez içeceği ve yere dökülmesi günah sayılır. Bol mineral ve vitamin kaynağı olan kıymız, Eski Türk toplumlarının pek çoğunda kutsal bir içecek olarak görülmüş ve kurban amacıyla iyelere ve tanrılara sunulmuştur. Bu ritüeller genellikle saç saçma biçiminde gerçekleşmiştir. Doğadaki iyeleri veya diğer doğaüstü varlıkları memnun etmek için bir miktar kıymız, ateşe, toprağa ya da suya dökülmektedir (Üstün, 2009:247-248).

(Бирөөнүкүндө аябай мейман болуп, кымыз менен аракты кана ичип, этти тоё жеп, жаңы эле аттанып чыккан түрү бар.)

(Бирөөнүкүндө аябай мейман болуп, кымыз менен аракты кана ичип, этти тоё жеп, жаңы эле аттанып чыккан түрү бар.)

(Ziyafetten dönüyordu ve orada bol bol et yemiş, bol bol kıymız içmişti. (B.G. I/24)

Кернейчи (Kerneyçi): Borazan, çalgı (Yudahin, 2011:442).

(Sulayman-too degen ıyık too bar eken.)

(Süleyman Tepesi denilen bir kutsal bir tepe varmış.) (B.G/I/55)

Mүйүздүү Бугу-Эне (Müyüzdüü Bugu-Ene): Her Bugulu, atasının mezarına bir ak maral boynuzu dikmeyi kendine bir görev bildi. Zamanla bu davranış, atalarına duyduğu saygının bir ifadesi haline geldi. Maral boynuzu bulamayanlar, toplum içinde önemsiz ve beceriksiz kişiler olarak görülüyordu. Bu gelenek, ölen kişinin kutsal Boynuzlu Maral Ana soyundan geldiğini tüm dünyaya göstermek için yerine getirilen önemli bir inanıştı (Karataş, 2009:80).

(Ошентип жер дүңгүрөткөн аш нечен күн, нечен Мүйүздүү Бугу-Эненин тукумунан болчу атабыз, эми ата тукумунун даңкын чыгарабыз деп, атанын күмбөзүнө бугунун мүйүзүн белги кылып коймой болот.)

(Oşentip cer düñgürötkön aş neçen күн, neçen Müyüzdüü Bugu-Enenin tukumunan bolcu atabız, emi ata tukumunun dañkın çыгарабız деп, atanın күмбөзүнө bugunun müyüzün belgi kılıp koymoy bolot.)

(Ölen zenginın övüngeç çocukları, bu gösterişte herkesi geçmek, başkalarını gölgede bırakmak kendi ünlerini bütün dünyaya yaymak istiyorlardı. Sonunda, babalarının mezarına bir maral boynuzu dikmek istediler.) (B.G. IV/65)

Mүйүздүү Эне (Müyüzdüü Ene): Kırgız Türklerinin "maral" dediği hayvana biz "maral" deriz. Anlamı "dişi geyik" veya "ceylan"dır. Efsaneye göre, Kırgız kabilesinin maral ananın soyundan geldiğine inanılır. Romanda, Boynuzlu Maral Ana'nın Kırgızları terk etmesi ile çocuğun köyü terk etmesi arasında bir paralellik bulunmaktadır. İyilikle kötülüğün mücadelesinde kötülüğün galip gelmesi sonucu, iyiliğin, saflığın ve bozulmamışlığın simgeleri olan Maral Ana ve çocuk, kötülük tarafından ele geçirilmiş ortamlardan uzaklaşırlar. Bu soykırımdan yalnızca biri kız, diğeri erkek olmak üzere iki Kırgız çocuk kurtulur. Sonrasında Boynuzlu Maral Ana bu iki çocuğu evlat edinir ve Isık-Göl'ün bulunduğu yere götürür. Böylece Kırgızlar, eski vatanları Enesay'dan (Yenisey) Isık-Göl'e göç etmiş olurlar. Kırgızların yeniden dirilişi bu iki çocuk sayesinde gerçekleşir. Erkek çocuk bir delikanlı, kız çocuk da ergin bir kadın yaşına gelince evlenirler ve Buğubay adında bir çocukları olur (Şahin, 2004:106). "Hangi soydan, hangi boydan oldukları anlaşılсын diye çadırların girişine maral boynuzu işareti koyuyorlardı" (Aytmatov, 2007:64). Bu noktada maral (geyik), Kırgızlara kim olduklarının bilgisini aktaran ve öz benlik kodlarını işaret eden bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır.

(Мүйүздүү Эненин балдары болобуз. Умай Энебиз тукумун бу дүйнө, а дүйнөдө ынтымагынан жазбасын деп осуят таштап кеткен...)

(Müyüzdüü enenin baldarı bolobuz. Umay enebiz tukumun bu düynö, a düynödö ıntıma-
gınan cazbasın dep osuyat taştap ketken...)

(Boynuzlu Maral Ananın soyundanız biz. O Kutsal Maral Ana, yaşayanlarımıza da ölenle-
rimize de dost olmamızı istedi bizden. (B.G. I/15)

Теңир-Тоону (Теңир Тоону): Türk devletleri tarafından kutsal kabul edilen Tanrı Dağları, Altay dilinde "Tanrı Dağlar" veya "Altın Dağ" anlamına gelen isimlerle anılmıştır. Türkler için Tanrı Dağları, yüzyıllar boyunca koruyucu ve kutsal bir anlam taşımıştır. Türk inancında dağlar kutsaldır; Tanrı'ya yakarılar genellikle dağların zirvelerinde yapılırdı. Dağlar, göğe yükselişi simgeler ve zirveye tırmanmak, insanın Tanrı'ya yaklaşmasını, bir tür manevi kavuşmayı ifade ederdi. Bu nedenle duaların dağların tepesinde daha iyi işitileceğine inanılırdı. Dağlar, yükseklikleriyle Türkler tarafından yeryüzünde Tanrı'ya en yakın yerler olarak tasavvur edilirdi (Şahin, 2020: 280).

(Бул не деген тоо?» - ТеңирТоо, - дейт кыргыздар. Алиги окумал «Теңир-Тоону» - «Гянь-Шань» деп кытайча которуп «Гянь-Шань» деп жазып кетет...)

(Bul ne degen too? -TeñirToo,- deyt kırğızdar. Aligi okumal «Teñir-Toonu» «Tyan-şan»
dep kıтайча которуп «Tyan-şan» dep cazıp ketet...)

(Çeviri kitabında bu terim yer almamaktadır; Çevirmen asıl kitapta yer alan bu cümleyi çeviri esnasında kullanmamıştır. Sadece bir kelime değil bütün bir cümleyi çevirmemesi özöl-
gusal ifadelerin kaybolmasına sebep olmaktadır. Asıl metin üzerinden yararlanarak bu ifadeyi almış bulunmaktayım.)

Токойчулар (Токойчулар): Kırgız Türklerinin inancına göre, ormanlar kutsal sayıldığı için buraları korumakla görevli aileler vardır.

(Тоодогу малчыларды тейлеген автолавка кээде Сан-Таштын токойчуларына кайрылып калар эле.)

(Toodogu malcılardı teylegen avtolavka keede San-Taşın tokoyçularına kayrılıp kalar ele.)

(Orman koruyucularının oturduğu Sarı-Taş vadisi, boğazların, yamaçların arasından or-
mana doğru uzanan bir bölgeydi. (B.G. I/5)

6.3. Halk İnanışlarına İlişkin Özolgusal İfadeler

Куйрук Май (Kuyruk May): Kuyruk yağı (Yudahin, 2011:531-556).

(Таманынды куйрук май менен майлап коём.)

(Tamanını kuyruk may menen maylap koyom.

(Akşam, sıcak kuyruk yağı ile göğsünü ve ayaklarını ovarım.) (B.G. VII/132)

Үлпөт Куруп (Ülpöt Kurup): Kırgızca'da sözlükte "ülpöt" kelimesi, dostlaşma dostluk anlamları ile geçmektedir. Özellikle "ülpöt kurmak" ifadesi, insanların belirli bir amaç etrafında (düğün, cenaze, şölen gibi) bir araya gelerek yardımlaşmasını, iş bölümü yapmasını ve birlikte hareket etmesini anlatır (Yudahin, 2011:794).³

(Анда эмне үчүн тең-курбулар буулдарын үйлөнтүп, үлпөт куруп сайрандап жатышат да, Орозкул туяксыз кокой баш жүрөт?)

(Anda emne üçün teñ-kurbular uuldarın üylöntüp, ülpöt kurup sayrandap catıшат da Orozkul tuyaksız kokoloy baş cüröt?)

(Yaşlıları çocuklarına toy, düğün yapsınlar da onun neden bir çocuğu olmasındı?) (B.G. III/61)

(Ana dilde 'ülpöt' özolgusu kullanılmışken erek dilde çevirmen bunun bir karşılığını vermemiştir. Çeviride en büyük sorunlardan biri olan kaynak dilde ifade edilmek istenen kavramın erek dile aktarırken, çeviriden kaynaklı kayıplara uğramadan aktarılabilmesidir, ancak çevirmen kaynak dildeki bu özolguyu, çevirme esnasında kaybetmiştir.)

Чоң Ашы, Кара Ашы (Çoñ Aşı, Kara Aşı): Büyük yemek, kalabalık yemek, aynı zamanda büyük baş hayvan içinde kullanılmaktadır⁴ (Manas Üniversitesi, 2024).

(Айрыкча Бугу уруусунан кадырлуу кары а дүйнө кетсе, анын кара ашы, чоң ашынын кызматы Момундун мойнунда.)

(Aynkça bugu uruusunan kadırluu karı a düynö ketse, anın kara aşı, çoñ aşının kızmatı Momundun moynunda.)

³ K.K. Yudahin, Kırgız Sözlüğü, çev. A. Taymaz (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011)

⁴ <http://sozduk.manas.edu.kg>. (Erişim: 1 Aralık 2024).

(Buğu aşiretinin anlı-şanlı bir yaşlısı öldüğü zaman verilen yas şoleni için kurbanı o keser ileri gelen konukları o karşılar.) (B.G. I/14)

Аза Белгисин (Aza belgisi): "Aza" yas veya matem anlamına gelirken, "belgi" belge, işaret veya sembol demektir. Dolayısıyla, "aza belgisi," yas tutma durumunu ve kaybedilen kişinin anısını sembolize eden bir işaret veya belgeyi ifade eder. Genellikle bir kişinin vefatından sonra yas sürecini belirtmek amacıyla kullanılır (Yudahin, 2021:72-106).

(Ак саба найзаларга кара түпөк байлашып, түндүктөн чыгара аза белгисин коюшкан.)

(Ak saba nayzalarga kara түпөк baylaşıp, түндүктөн чыгара аза belgisin koyuşkan.)

(Sayęi ile eğilerek selamlar hıçkıra hıçkıra ağlayarak beyaz yas bayrağını yere indirirlermiş.) (B.G.IV/61)

(Kırgız Türkçesinde derin bir anlam taşımasına rağmen, çeviri sürecinde tam karşılığı bulunamamıştır. Çeviri kitabında bu kelime beyaz yas bayrağı olarak, erek dile aktarımı yapılmış, ancak kelimenin Kırgız kültüründeki karşılığı yas belgisi (işareti) olarak adlandırılmaktadır. Çevirmen, orijinal metindeki kelimelerin birebir karşılıklarına yer vermemiş ve bunun yerine farklı ifadeler tercih etmiştir. Bu durum çevirinin anlam bütünlüğünü ve orijinal metnin üslubunu koruma noktasında birtakım eksiklere yol açmaktadır. Çeviri yaparken orijinal metnin terimlerine, kavramsal yapısına sadık kalmak esas olmalıdır. Asıl metin üzerinden yararlanarak bu özolguyu temin ettim.)

Таш-Баба (Таř-Baba): Göktürk Devleti'nde mezar taşı dikme geleneği ölen kişinin heykelini yapma şeklinde gerçeleştirilmiştir. Erkek mezarlarının başına dikilen kayaya "taş baba", kadın mezarlarının başına dikilen kayaya ise, "taş nine" adı verilmektedir (Alyılmaz, 2014: 11).

(Ата, баатыр Бабалардын жолун жолдоп, чулу корум таштан Таш-Баба орнотмок.)

(Ata, baatır babalardın colun coldop, çulu korum taştan taş-baba ornotmok.)

(Gelecek nesillere yerini bilsin diye mezarın başına büyük bir anıt kaya dikerlermiş.) (B.G. IV/55)

Кыдырдын Баш Бармагы (Kıdırın Baş Barmagı): Kırgız, Karakalpak Türklerinde; halk arasında gezen, kalbi temiz insanlara yardım eden, onları destekleyen, çeşitli kötülüklerden koruyan varlık kut iyesi sayılır ve Kıdır adı ile de adlandırılır. Kıdır'ın sevdiği insan kutlu

kılınır, şansı artar, işi rast gider. Hızır'ın elini sıkın kişiler ömür boyu mutlu olacağına inanılır (Kılıç, 2014:49).

(Кыдырдын баш бармагынын сөөгү жок болот дейт.)

(Kıdırдын baş barmagının söögü çok bolot deyt.)

(Peygamber çok iyi, çok akıllı bir insandı. Onun elini sıkın ömür boyu mutlu olurmuş. (B.G./II 41)

6.4. Eşyalara İlişkin Özgüsel İfadeler

Крым Öтүкчө (Kırım Öтүкчө): Koyun derisinden yapılmış bir çizmedir. Özel günlerde misafir ağırlarken kadınlar tarafından giyilmektedir.

(Бекей таежеси тойго барчудай жасаныптыр: үстүндө кызыл көйнөк, бутунда өкчөлүү крым өтүкчө, башындагы гүлдүү шалы желкесине шыпырылган.)

(Bekey taecesi toygo barçuday casanıptır: üstündө kızıl köynök, butunda öкçölүү kırım öтүкчө, başындагы гүлдүү şalı celkesine şıprılган.)

(Bekey hala yepyeni ve kırmızı entarisini giymişti. Ayağına yeni meşin çizmelerini çekmiş, güllü şalımnı eynine atmış, ocağın üzerine eğilerek kazanın üzerinde biriken köpükleri alıyordu. (B.G. VII/148)

Күмүш Чапкан (Kümüş Çapkan): Gümüş, gümüştен olan, gümüş süslerle bezenmiş olan (Fişli, 2020).

(Күмүш чапкан ак каңкы ээр токунуп, жараган ат минип, кең жака ичикчен, суусар тебетейчен, кереге сакалы көкүрөгүнө жайкалып, салабаттуу бастырып баратса, ким да болсо ийилип салам айтат.)

(Kümüş çapkan ak kañkı eer tokunup, caragan at minip, keñ caka içikçen, susar tebeteyçen, kerece sakalı köкүрөгүнө çaykalıp, salabattuu bastırıp baratsa, kim da bolso iyilip salam aytat.)

(Gür sakallı, kuzu derisinden katlama yakası bulunan kürkünü giymiş, başında değerli bir papak altında şahbaz at, eyeri gümüş bezeklidir.) (B.G. I/16)

Жаздык (Jazdik): Yastık, başın altına koymak için küçük minder (Manas Üniversitesi, 2024).

(Орозкул менен Көкөтөй төрдө туураланып, чыканактарында гүлдүү жаздык, дөөлөт күтө чалкалашып, эрине чай уурташат.)

(Orozkul menen Kökötöy tördö tuuralanıп, çıkanактарында güldüü cazdıк, döölöt күtö çal-kalaşıп, erine çay uurtaşat.)

(Orozkul ve iri yarı Koketay şiltelere kurulmuş, yastıklara dayanmış sıcak çaylarını yu-dumluyorlardı.) (B.G. VII/154)

Кыргыз Калпагыман (Kırgız Kalpagıman) Ак Калпагың (Ak Kalpagıñ): Ak kal-pak, Kırgız erkeklerinin sıkça tercih ettiği geleneksel bir başlıktır. Günlük yaşamda, özel tören-lerde, cenaze merasimlerinde ve bayramlarda kalpak, erkekler tarafından takılır. Kırgız halkı, kalpağa özel bir değer atfetmiş, onu ataların mirası olarak kabul etmiş ve ona saygı göstererek kutsal saymıştır. Genellikle ak keçeden yapıldığı için kalpağa “Ak kalpak” denmiştir (Karataev ve Eraliyev, 2005: 136).

(Өзүмдүн кыргыз калпагыман артыгы жок, деп, журтта калып, күн жегендей эскилиги жеткен кийиз калпагын, бир кездеги кара кыюуланган ак калпагың кийип алчу.)

(Özümdün kırgız kalpagıman artığı çok, dep, curtta kalıp, күn cegendey eskiliği cetken ki-yiz kalpagın, bir kezdegi kara kıyuulangan ak kalpagıñ kiyip alçu.)

(Ne olacak yani amir memur muyum ben şu Kırgız papağını hiçbir şeye değişmem yazın Nuh Nebiden kalma ak-kalpak geçirirdi başına.) (B.G. I/22)

Алтындаган Погон (Altındagan Pogon): Altından yapılan omuzluk, apolet (Manas Üniversitesi, 2024).

(Тиги алтындаган погондуу аскер Орозкул менен токой кыдырып келгиче бала шофер менен чечилип сүйлөшкөн.)

(Tigi altındagan pogonduu asker Orozkul menen tokoy kızıdırıp kelgiçe bala şofer menen çеçilip süylöşкөн.)

(Aynı kamyonla gelen sırma şeritli, yıldızlı apoletli bir de subay vardı ve o, Orozkul ile birlikte ormanı dolaşıyordu. (B.G. VI/108)

Ак Кайың (Ak Kayıñ): Boynuzlu Maral Ana bir çocuk doğduğunda, ak kayından ya-pılmış bir beşik getirir. Türk kültür ve mitolojisinde, kayın ağacı özel bir öneme sahiptir. Tanrı'nın ağacı olarak kabul edilen kayın, iyi ve koruyucu ruhların yeryüzüne inmesine aracılık

eder. Bu ağacın bulunduğu yerlerde insanlar huzur ve güven hisseder, iyileşme ve iyiliğe yönelme eğilimi gösterir. Bu inanç, bebeklerin korunmasında da kendini göstermiştir. Kötü ruhlardan uzak tutmak ve güvenli bir ortam sağlamak amacıyla, beşiklerin kayın ağacından yapılması tercih edilmiştir. Kayın ağacından yapılan beşikler, bebekler için hem fiziksel hem de manevi anlamda koruyucu bir sığınak olarak görülmüştür. Bu gelenek, kayın ağacının Türk kültüründeki derin manevi anlamını ve insanlar üzerindeki olumlu etkilerini yansıtan bir örnektir (Selçuk ve Göher, 2024:113-120).

(Ак кайыңдан жасалган ак бешиктин түткасында күмүш жылаажын шыңгырайт.)

(Ak kayıñdan casalğan ak beşiktin tütkaında kümüş cılaacın şıñğırayt.

(Ak kayından yapılmış bir bebek beşiğiydi bu. Beşiğin kemerine asılmış gümüş bir çingirak şıngırdıyordu.) (B.G. IV/63)

6.5. Tarihi Sözcükler

Аксакал (Aksakal): Kırgız toplumunda aksakal, bilgelik, tecrübe, akıl, liderlik ve danışmanlık gibi niteliklerle öne çıkan saygın bir kişilik olarak görülmektedir. Aksakallar, özellikle bilgeliğin sembolü sayılarak, topluma akılcı kararlar alabilme, bilgilerini başkalarının yararına kullanma, sorunları çözme ve güçlü bir muhakeme yeteneği sergileme gibi özellikleriyle örnek olurlar. Bu yönleriyle aksakallar, toplum içinde hem rehberlik eden hem de sorunlara hızlı ve etkili çözümler sunan kişiler olarak önemli bir role sahiptir (Yılmaz, 2014:236).

(Ассалоомалейкум, аксакал. Арыбаңыз, байбиче.)

(Assaloomaleykum, Aksakal. Arıbañız, Baybiçe.)

(Selam Aksakal, Selam Baybiçe.) (B.G. VI/107)

Байбиче (Baybiçe): Evin yaşlı kadını veya birden fazla eşi olan erkeğin ilk karısına saygı ifadesidir. Kırgızca Sözlük'te üç anlamı ile karşımıza çıkmaktadır (Yudahin, 2011:208).

1.Çok eşli evliliklerde, evlenilen kadınlar arasında en itibarlı olan kişi, yani ganimet ya da kaçırma yoluyla evlenilmemiş kadın. Kız isteme ve çeyiziyle birlikte gelmek suretiyle gerçekleştirilen evlilik.

2.Evdeki ev işlerine bakan, biraz yaşlı kadın.

3.Yaşlı kadınlara hürmet göstererek hitap etmede kullanılan bir terimdir.

(Ассалоомалейкум, аксакал. Арыбаңыз, байбиче.)

(Assaloomaleykum, Aksakal. Arıbañız, Baybiçe.)

(Selam Aksakal, Selam Baybiçe.) (B.G. VI/107)

6.6. Sovyetizim

Колхоз (Kolhoz): Kolhoz, Türk Dil Kurumu'na göre Rusya'da köylülerin ortak olarak çalıştıkları tarım işletmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, eskiden Sovyetler Birliği'nde uygulanan bir tarım işletmesi türüdür. SSCB'de tarım sektöründe örgütlenen "kolektif tarımla" uğraşan birlikler olarak tanımlanmaktadır (TDK, Güncel Sözlük)⁵.

(Көкөтөй, эңгезердей кара киши, тиги көл жээгиндеги бир колхоздун эсепчиси.)

(Kökötay, eñgezelerdey kara kişi, tigi köl ceegindegi bir kolhozdun esepçisi.)

(Köketaş, göl kıyısındaki kolhozlardan birinde muhasebeci olarak çalışan bu iri-kara adam, onun çok eski bir arkadaşıydı. (B.G. VII/136)

Совхоз (Sovhoz): Sovhozlar, 1917 Ekim Sovyet Devrimi'nden sonra, kooperatif mülkiyetini gerçekleştiren kolhozların yanında devlet çiftlikleri olarak kurulmuştur. Sovhozlar, tarım sanayisini gerçekleştiren tarım fabrikaları niteliğindedir. Doğrudan tarımsal üretimin yanı sıra, kolhozlara örnek olma işlevi de vardır. Traktör ve makine bakımından tam donanımlı olan bu çiftliklerde, çok sayıda teknisyen, mühendis, tarım ve hayvancılık uzmanı çalışıyordu. Yöneticileri devlet tarafından atanır ve bağılı oldukları bakanlığa karşı sorumluydular. Bu işçiler, önceden gelirken Sarıtaş Vadisi'nde çadırlar kurar, ateşler yaktığı düşünölmektedir (Turan, 2011:308-309).

(Төртүнчү классты бүткөн соң балдар совхоздогу мектеп-интернатка кетет.)

(Törtünçü klasstı bütökön soñ baldar sovhozdorı mektep-internatka ketet.)

(Bu küçüklerin gittiği dört yıllık bir ilkokul idi. Bundan sonra çocuklar sovhozun yatılı okuluna giderler. (B.G. II/29)

6.7. Halk Oyunları

Бекинчек (Bekinçek): Kırgızların oynadığı bir çeşit çocuk oyunudur.

(Бекинчек ойнойбуз, аскер оюн ойнойбуз.)

⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.11.2024).

(Bekinçek oynoybuz, asker oyun oynoybuz.)

(Ama az sonra başlıyoruz saklambaç savaş oyunu oynamaya.) (B.G. II/42)

Аскер Оюн (Asker Oyun): Kırgız çocuklarının bir araya geldiğinde oynadığı bir oyundur.

(Бекинчек ойнойбуз, аскер оюн ойнойбуз.)

(Bekinçek oynoybuz, asker oyun oynoybuz.)

(Ama az sonra başlıyoruz saklambaç savaş oyunu oynamaya.) (B.G. II/42)

(Çevirmen iki ayrı oyunu tek bir kelime ile birleştirmiş, ancak tam karşılığını olduğu gibi aktaramamıştır. Erek dilde yakın bir anlamı olduğu bilinen kelimelerin kullanımını ayrı ayrı yapmamış olması çeviride anlamca eksikliklere yol açmakla beraber anlam bütünlüğünü değiştirmektedir.)

7. Sonuç

Beyaz Gemi'deki Kırgız kültürüne ait özolguların tespitine dayanan çalışma, Cengiz Aytmatov'un yazarlık ustalığını ve eserlerini kültür dilbilimsel yönden incelemek için önemli bir gösterge sunmaktadır.

Beyaz Gemi adlı eserdeki özolgular, daha çok mitolojik unsurlara ve Sovyetizm etkisine dayanmaktadır. Ayrıca, halk inanışları, eşyalara ait özolgular, tarihi sözcükler ve halk oyunlarına dair terimlere de yer verilmektedir.

Roman, Vereşçagin ve Kostomarov'un özolgu sınıflandırmalarından yararlanılarak yedi ana başlık altında incelenmiştir. Yapılan incelemeler, eserdeki özolguların büyük ölçüde Kırgız halkının mitolojik inanışlarına, halk inançlarına, geleneklerine ve Sovyet dönemi kültürel unsurlarına dayandığını göstermektedir. Özellikle *Müyyüzdüü Bugu-Ene*, *Süleyman-Too* ve *Maral Ana* gibi mitolojik figürler, Kırgız halkının derin kültürel köklerini ve inanç sistemlerini temsil etmektedir. Bunun yanı sıra, Sovyetizm çerçevesinde ele alınan kavramlar, dönemin siyasi ve kültürel etkilerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. *Kolhoz* ve *Sovhoz* gibi tarımsal terimler, Sovyet dönemi toplumsal ve ekonomik yapısını yansıtan önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* eseri, Kırgız halkının kültürel ve tarihsel mirasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Eserdeki özolgular, bir yandan Kırgız mitolojisine dayana-

nan geleneksel inançları, diğer yandan Sovyet döneminin sosyo-ekonomik yapısını başarılı bir şekilde birleştirmektedir. Aytmatov'un bu özolgular üzerinden kurduğu dil hem yerel kültürün zenginliğini hem de Sovyet dönemindeki kültürel dönüşümü anlatmaktadır. Mitolojik unsurlar bireyin iç dünyası ve kimlik arayışını yansıtırken, Sovyetizm toplumsal yapı ve politik atmosferi betimlemektedir. Kırgız halkına özgü inanç ve ritüeller, karakterlerin aidiyet ve kimlik sorunlarına çözüm arayışını simgeleyen önemli bir araç olarak dikkat çekmektedir.

Bu unsurların bir arada değerlendirilmesi, Aytmatov'un eserinin çok katmanlı yapısını anlamayı ve Kırgız kültürüne dair derinlemesine bir bakış sunmayı mümkün kılmaktadır.

Eserde yer alan Kırgız halkına ait özolgusal unsurlar incelenirken, orijinal metnin dikkatlice ele alınması büyük önem taşımaktadır. Çünkü çeviri sürecinde, özolgusal terimlerin erek dilde karşılıklarının bulunmaması veya farklı kelimelerle değiştirilmesi, bu unsurların kaybolmasına ve anlamlarının tam olarak iletilmemesine yol açmaktadır. Kırgız Türkçesinde tek bir kelimeyle ifade edilen bazı özolgular, Türkiye Türkçesine birkaç cümleyle aktarılmakta, bu da çevirinin doğruluğunu ve etkinliğini zorlaştırmaktadır.

Özolguların dildeki işlevleri ve anlamları üzerindeki yapılan çalışmalar, yalnızca edebiyatın değil, aynı zamanda dilbilim, çeviribilim ve sosyoloji alanlarındaki araştırmalara da katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, özolguların incelenmesinin çok disiplinli bir yaklaşım gerektirdiği ve bu alanda yapılacak çok sayıda araştırmanın, alana katkı sunacağı düşünölmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Akın, C. (2021). "Cengiz Aytmatov'un Birinçi Mugalım Adlı Eserine Özlüğüsel Bir Yaklaşım Denemesi" *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 10, s. 118-128.
- Akın, C. (2020). "Manas Ansiklopedisi'nde Özlüğü İfadeleri" *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 49, s. 211-221.
- Aytmatov, C. (2007). *Beyaz Gemi*, (Çev. Refik Özdek). İstanbul: Ötüken Yayın Evi.
- Boz, E. (2015). "Dede Korkut Kitabı'nda Türk Özlüğüleri" *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi-Dede Korkut ve Türk Dünyası*, 19-23 Ekim: s. 291-299.
- Boz, E. (2016). Kültürdilbilimsel Sözlük ve Türkçe Kültürdilbilimsel Sözlükler, Kültürel Çokseslilik. *Dünyada Türk Dili, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu*, Basılmış bildiri kitabı, Bükreş, Romanya.
- Fişli, Y. (2020). Qıqız-Türkçe Sözlük. Turuz. Erişim adresi: www.turuz.com.
- Gülcan, B. Şenol, F. ve Aytbaeva, A. (2014). "Kırgızistan'da Din Ve Kültür Turizminin Geliştirilmesi Açısından Süleyman Dağı'nın Önemi: Swot Analizi" *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 4, 63-80.
- Göher, F. ve Selçuk, H. (2024). "Türk Kültüründe Kayın Ağacının Maddi Kültür Unsurlarına Yansımaları" *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 21, 106-125.
- Hantaş, A. (2022). *Çeviribilim Bağlamında Özlüğülerin İncelenmesi*, Tatyana Tolstaya'nın Öte Dünyalar Eseri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü.
- Karataev, O. K, Eraliyev, S. N. (2005). Kırgız Etnografyası Boyunca Sözlük. Bişkek.
- Karataş, H. (2009). *Cengiz Aytmatov'un Romanlarındaki Halk Bilimi Unsurları*, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Bilimi Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Kırgızistan Türk Manas Üniversitesi Kırgızca-Türkçe Sözlük, 28.10.2024,
<http://sozduk.manas.edu.kg/index.php>.
- Kılıç, E. (2014). "Uygur Türklerinin Destan Ve Halk Hikâyelerinde Hızır Tipi" *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S.4, s. 64-65.
- Kozan, Olena (Ed.) (2014). *Kültürdilbilim (Temel Kavram ve Sorunlar)*, Ankara: Gazi Kitabevi Yay.

- Mosiyenko, L. V. (2014). *Kültürdilbilimde Özgölguların Sınıflandırma Sorunu* (Çev: E. Uğurlutan), *Kültürdilbilim (Temel Kavramlar ve Sorunlar)*, Ankara: Gazi Kitabevi Yay., ss. 87-99.
- Saliev, M. (2020). "Kırgız Türkçesinde Ölüm Kelimesi ile İlgili Kavram Alanı" *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 16, 109-127.
- Semra, A. Cengiz, A. (2014). "Eski Türk Kadın Heykellerinin Düşündürdükleri" *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 3/4 s. 1-33.
- Şahin, S. (2004). "Cengiz Aytmatov'un Beyaz Gemi Romanıyla Murathan Mungan'ın Kasım İle Nâsır Hikâyesinde Geyik Motifinin Kullanımı" *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 23, 105-114.
- Şahin, S. (2020). "Türk Tarihi Açısından Altay-Tanrı Dağlarında Yer Alan Balbal-Mezar Anıtların Önemi ve Özelliklerinin Araştırılması" *Journal of Universal History Studies*, 3(2), 275-292.
- Turan, M. (2011). "SSCB'de Toprak Mülkiyeti" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(03), 307-332.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük, 13.10.2024, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Üstün, Ç. (2009). "Eski Bir Türk içeceği Kıymız (Koumiss)" *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 26, 247-255.
- Vhalov, S. ve Florin, S. (1980). *Neperevodimoye v Perevode (The Untranslatable in Translation)*, Moskova: Uluslararası İlişkiler Yayınları.
- Yılmaz, S. (2014). "Türk Mitolojisinde Bilgelik Kavramı" *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi, Türk Dünyası Vakfı*, 233-251.
- Yudahin, K. K. (2011). *Kırgız Sözlüğü* (Çev: A. Taymas), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kısaltmalar

B. G. *Beyaz Gemi*

SSCB. *Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği*

Extended Summary

The term *realia*, derived from the Latin word "realis", meaning "concrete", refers to objects, concepts and phenomena that belong to a nation's unique historical, cultural and life styles and do not exist in other nations. This term began to be defined as concrete elements of national identities since the 1950s. *Realia*

is not limited to physical objects and phenomena, but also includes cultural expressions such as idioms, proverbs and verbal expressions.

Olena Kozan, who brought the term *realia* into Turkish, initially used the terms "özsöz-cük" and "budun-sözcük", but later found the term "*realia*" more appropriate. *Realia* has a wide coverage in world literature, especially in Russian sources, and there are studies on these subjects in English and German literature. In Turkish literature, there has been a growth in this field in recent years.

Realia research attracted attention especially in the 1970s, and with the preparation of *realia* dictionaries in this period, the concept began to be used more widely. In this process, *realia* has attracted great attention in the field of translation studies and has paved the way for in-depth studies on the issue of "untranslatability" encountered in different cultural and linguistic contexts. *Realia* not only underlines the differences between cultures, but also reveals the difficulties of these differences in the translation process.

One of the most important contributions regarding the development of the concept is the study titled *Neperevodimoye v Perevode (Untranslatable in Translation, 1980)*, written by S. Vlahov and S. Florin. This work shed light on the place of the concept of *realia* in translation science and has become an important reference source on how to handle the cultural specificities encountered during the translation process. As can be seen, *realia* not only reflects the history and culture of a nation, but also provides a deep knowledge of how to interpret and convey these elements in an international context. In this context, the discipline of translation studies is considered an important tool for understanding the concept of *realia* and building a bridge between different cultural elements.

Russian researchers have developed different classifications on the concept of "*realia*". One of these studies stands out with the classification made by Vareşçegin and Kostamarov. One of the notable aspects of this classification is the inclusion of elements specific to Sovietism and the detailed treatment of seemingly neutral phenomena. The main difference that distinguishes Vareşçegin and Kostamarov's work from other classifications is that literary, aesthetic, artistic and emotional expressions that create different connotations in the cultural consciousness of the Russian people are evaluated under separate headings. With this approach, not only elements that are similar to other languages, but also deep meanings specific to Russian culture are included.

These classification studies on *realia* by Russian researchers reveal the diversity in the field by illuminating different dimensions of the subject. Vareşçegin and Kostamarov's method made it possible to examine the concept of *realia* from a broader perspective by allowing the examination of cultural elements specific to the Soviet period.

In this study, it is aimed to examine the *realia* elements in Cengiz Aytmatov's work *The White Ship* in a cultural linguistic context. *Realia* represents the cultural codes of a society and concrete language elements specific to its way of life. These elements in Aytmatov's work include Kyrgyz mythological elements as well as Soviet period influences. During the examination process, Vareşçegin and Kostamarov's *realia* classifications, including Sovietisms, will be used.

The novel was analyzed under seven main headings based on Vereshchagin and Kostomarov's *realia* classifications. The analysis results reveal that the *realias* in the work are largely based on the mythological beliefs, folk traditions, cultural rituals and elements specific to the Soviet period of the Kyrgyz people.

In examining the *realia* elements specific to the Kyrgyz people in the work, it is of great importance to meticulously consider the original text. During the translation process, *realia* terms not having exact

equivalents in the target language or being replaced with different expressions may cause these elements to be lost and their meanings not to be fully conveyed. The fact that some realia, which are expressed with a single word in Kyrgyz Turkish, can only be translated into Turkish with a few sentences, makes the translation process even more complicated. This situation poses a significant challenge in preserving both the accuracy and cultural depth of the translation.

Studies on the functions and meanings of realias in language contribute not only to literature, but also to research in the fields of linguistics, translation studies and sociology. For this reason, it is thought that examining realia requires a multidisciplinary approach and many studies in this field will contribute to the field.